

Aabenraa i 1850'erne var en såkaldt koncentrisk by, dvs. en by hvor de mest velhavende, købmændene, boede i centrum, der uden om et mellemlag af håndværkere, og yderst i en ring om byen småfolk. Karakteristisk for byen var storhusholdningerne, hvor købmandens kommis'er, karle og tjenestefolk boede i købmandsgården, ligesom svende og lærlinge gjorde det hos håndværkeren. Dette mønster nedbrydes i løbet af den behandlede periode, og efter århundredskiftet er kernefamilien den almindeligste husstandsform. Samtidig er byen blevet en såkaldt radiær by, dvs. en by hvor borgerskabet bor i den ene del og arbejderne i den anden.

Dragsbo fremlægger et stort og omfattende materiale til dokumentation for denne udvikling, og skildringen ledsages af fine tegninger af huse og husholdstavler, som bidrager meget til forståelsen.

Alligevel sidder man tilbage efter at have læst bogen uden noget klart billede af de enkelte kvarterers udvikling i Aabenraa. Det skyldes dels, at behandlingen ikke just kan siges at være klart opbygget (meget symptomatisk har bogen ingen indholdsfortegnelse), dels at layout'en er noget rodet (eksempelvis står tabeller, husholdstavler og diagrammer ikke altid i forbindelse med den tekst, hvortil de hører).

Chr. R. Jansen

Jens Erik Frits Hansen: *Københavns forstadsbebyggelse i 1850'erne. Industrialismens Bygninger og Boliger*. (Institut for Økonomisk Historie ved Københavns Universitet. Publikation nr. 12. Akademisk Forlag, 1977). 105 s. Kr. 61,40.

Bogen er det andet bind i rækken af publikationer fra det Humanistiske Forskningsråds store projekt *Industrialismens Bygninger og Boliger*. Den er dog ikke di-

rekte blevet til i dette projekts regi, men hviler på et speciale, der blev afleveret i 1968 under titlen: *Hovedstadens byggeri i ekspansionsårene i 1850'erne*. Et økonomisk-historisk rids. Det siges dog i forordet, at der er foretaget omfattende revisioner og udvidelser i forhold til specialemanuskriptet.

Tidsmæssigt er undersøgelsen indskrænket til perioden ca. 1850 til ca. 1857, ligesom den især samler sig om byggeriet på det indre Nørrebro, Blågårdsterrænet, der i vore dage er kendt som Den sorte Firkant. Fremstillingen er stramt disponeret. Først beskrives boligbehovet omkring 1850, hvorunder demografiske faktorer, pris- og lønforhold samt opsparing og huslejespørgsmålet behandles. Derpå belyses boligefterspørgslen. Herefter følger et hovedafsnit om udbuddet af boliger, et om byggeriets organisation og om dets omfang. Et interessant afsnit hedder kvalitet og miljø i nybyggeriet. Til slut følger to afsnit om beboerne i nybyggeriet og om højkonjunkturrens slutning, hvorunder byggeriet som økonomisk faktor belyses.

Det sidste afsnit virker som en konklusion på den meget detaljerige fremstilling. Som en forklaring på byggeriets stagnation sidst i 1850'erne anfører forfatteren mangel på mursten samt stærke prisstigninger på samme, og endelig fremhæves, at »også udviklingen på pengemarkedet spillede en væsentlig rolle for byggeriets stagnation«. Det synes imidlertid at være for voldsomme konklusioner at drage ud fra de opstillede præmisser, og dette sidste afsnits problemstillinger burde naturligvis have haft en selvstændig behandling for at virke overbevisende.

Fremstillingen afsluttes med to appendix. Det ene viser grundhandler, og i det andet undersøger forfatteren forholdet mellem forsikret og ikke forsikret byggeri med henblik på at opstille et værdimål for byggeriets omfang i den undersøgte periode.

Det er et interessant studie, læserne her præsenteres for, og det vil uden tvivl kunne danne model for tilsvarende undersøgelser uden for København. Det vil i øvrigt nok være ønskværdigt, idet bogen mangler udblik, forstået således, at resultaterne ikke sættes ind i en bredere sammenhæng. Det skal også siges, at fremstillingen er præget af en del fejl, at det kan være vanskeligt at læse og forstå tabellerne, samt at der er rod i kortmaterialet, således at udgiverne har måttet udsende et helt nyt kort til side 72 samt rettelser til en anden korttekst.

Henrik Fode

Povl Eller: *Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg*. (Udgivet af museets bestyrelse, 1978). 144 s.

Da det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg blev grundlagt 1878, skete det under indtrykket af den ulykkelige krig i 1864, der fik landet til at overbetone de heroiske sider i dansk historie og fortrænge det, der virkede nedsættende, og det nye museum måtte ikke konkurrere med de gamle samlinger. Resultatet blev derfor, at rummene blev fyldt dels med kopier og modeller, dels med en række malerier, der viste tidens opfattelse af de store begivenheder. Det var mere pathos, man søgte, end forståelse af fortiden. Historisk blev det utilfredsstillende, fordi indholdet af samlingen ganske vist viste, hvordan bestemte kredse i 19. århundredes sidste fjerdedel så på Danmarks skæbne gennem tiderne, men fortiden, som den var, forblev skjult. Det er nu ændret. Museet er blevet et pantheon, der i malerier og andre billeder og genstande fra personligheder, der har været med til at forme Danmark, giver et indtryk af landet, uden at kunsten bliver negligeret. I løbet af de 100 år er der tilvejebragt en meget værdifuld samling.

I anledning af jubilæet har museet udsendt en ny vejledning, der sælges som særtryk til de besøgende, og som i forening med en værdifuld indledning desuden danner et særskilt skrift. Der er grund til at fremhæve de smukke farve-reproduktioner, der sammen med de andre billeder giver en introduktion til Danmarks statshistorie, belyst i portrætter og genstande; det er en publikation, som svarer til museets og dets personales høje standard.

Helge Søgaard

Fra Bispetofte til Bjerget. Statsbiblioteket 1902-77. Red. af Ejgil Søholm og Karl V. Thomsen. With an English summary. (Universitetsforlaget, Århus, 1977). 252 s., ill. Kr. 64,40.

Biblioteks- og Kulturliv i Århus. Erindringer af Emanuel Sejr. Udg. af Århus byhistoriske Udvalg. (Universitetsforlaget, Århus, 1977). 300 s., ill. Kr. 77,40 kr.

Sammenlignet med de to søsterbiblioteker i København, Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket, er Statsbiblioteket med kun trekvart århundrede bag sig et ungt bibliotek, men alligevel er det nok det danske bibliotek, der har udgivet flest jubilæumsskrifter.

1927 kom et digert værk, der behandlede bibliotekets historie i de første 25 år, og hertil kom som et slags tillæg en beretning fra perioden 1927-1939; 1952 tog man turen en gang til med »Statsbiblioteket 1902-52,« og 25 år senere er bibliotekets 75 årige historie og nuværende situation skildret i jubilæumsbogen fra 1977 »Fra Bispetofte til Bjerget«. Til denne imponerende række festskrifter kunne man også føje det skrift, der blev udgivet i forbindelse med indvielsen af nybygningen 1963, hvori Emanuel Sejr skildrede Statsbibliotekets interessante forhistorie